

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban.

III.

Összhang a kálvinizmus és a magyar ember jelleme közt. A kálvinizmus Magyarországon az első században.

Az elméletet igazolja az élet: a kálvinista és katolikus államok élete. Schweizban, Hollandiában, Skóciában, Északamerikában szabad népek nyugodt öntudatos munkája, rend az államban, jólét a népnél; Olaszország, Franciaország, Spanyolországban örökös társadalmi forrongás, ingadozás, meg szegénység Franciaország kivételével. Ez lehet egyszersmind feleletünk közelebbről a magyarországi katolikusok országos kongresszusán az avatatlanok megtévesztésére irányult nagy hangú elnöki kijelentésre gr. Zichy János szájából, a mely szerint t. i. az államok egyetlen biztos támasza a római katholicizmus, a tekintély elvével, mely fegyelmezni képes.

Egy római katolikus főúrtól ez egészen természetes beszéd. Ennek neveltetése és egyéni nézetei mint a társadalmi, úgy az államéletben sem ismernek egyéb lehetőséget, mint zsarnok uralmat, önkényt egyfelől, szolgálai meghunyászkodó engedelmességet másfelől. Az ilyen kormányformának legyen az monarchia, olygarchia, avagy tömegek féktelenkedése, anarchia, de abszolút uralom, igen a római katholicizmus mindig legbiztosabb támasza, feltétlen hű szövetségese, mert hiszen az ő elve éppen az abszolút önkényuralom. De egy olyan mágnástól nem várhatjuk azt, hogy ismerje a történelem tanúságait, melyek szerint ugyanazon katholicizmus képes szövetekezni államfelforgatókkal, uralkodók gyilkosaival, ha azokban az ő törekvéseinek akadályát sejtí. Egy ilyen főúr azt soha nem volna képes megérteni, hogy az államoknak 2 fentartó

tényezője van: a hatalom (az uralkodó) és a nemzet; mindeniknek jogai, szabadsága, mert a római katolikus egyházban ezt nem ismerik, nem tanítják, a történelem tanúságait elhallgatják, letagadják. Elhallgatják, hogy az elnyomott népek örökös forrongásban vannak, a mi egészen természetes, mert hiszen a legtudatlanabb nép is előbb-utóbb eljut, ha minden forrást elzárnának is előle, emberi jogainak tudására és azokat követeli. Nem akarják elismerni, meglátni a szemek előtt álló tény, hogy a szabadságban élő nép nem lázong, nem csinál forradalmat sem az államrend, sem az államfő ellen, mert nincs miért; sem azt, hogy az ilyen nép öntudatosan él és dolgozik hazájáért is, mert hiszen az olyan természetes, hogy a fiu nem úgy munkálkodik, mint a szolga. Mind a Szentírás tanítása, mind a történelem tanúsága, mind a józan ész ítélete szerint az erőszakos uralom: csak meghunyászkodást, félelmet szül, de nem igaz állami és társadalmi rendet, mert ott a forrongás, kitörés csak idő kérdése. Ellenben a jórend, béke, nyugalom, egyetértés, virágzó államélet egyetlen forrása a népszabadság. Ezt az igazságot a római katholicizmus szerkezete el nem ismerheti; de ugyanezt az igazságot a protestántizmus napfényre hozta, a népeket ennek birásával megajándékozta, ugyanakkor boldoggá is tette. Tehát a protestántizmusnak jótékonyabb, áldásosabb, hatása van az államéletre, mint a katholicizmusnak. Minthogy pedig a protestántizmusnak ezen szabadsági elvét a gyakorlati életben a kálvinizmus vitte keresztül következetesebben a mennyiben a lutheránizmus éppen szülőföldjén, Németországban a viszonyok folytán sokat volt kénytelen engedni az egyház szabadságából, függetlenségéből a fejedelmek javára, kiket végre nemcsak az élet, de még a tudomány is valószínű püspöki jogokkal ruházott fel az egyházban; a kálvinizmus ellenben a népszabadságot

feltételező autonómiát mindenütt megismertette és sürgeti: innen *politikai okból*, mert hiszen a hierarchiának egész rendszere, minden tanítása politika és nem vallás! a római katolicizmus sokkal inkább fél a kálvinizmustól, mint a lutheránizmustól, tehát sokkal hevesebben gyűlöli és támadja, üldözi azt. Ez tűnik ki mindjárt a protestántizmus kezdetein. Hazánkban is 30 év sem kell a reformáció kezdete után, a mikor a kettő közti különbséget a katolikusok magokra nézve felismerik és 1548-ban irtó törvényt hoznak a sákramentáriusok (kálvinisták) ellen, a lutheránusokat ellenben hallgatással türik.

Már most ha gondolok a reformáció terjedésére hazánkban, feltűnik előttem és mélyebben érinti eszmélődő lelkemet, két tény. Egyik az, hogy a pogány magyarnak az akkori, tehát már római katolikus keresztyénség teljességgel nem kellett; gyűlölte, irtózott tőle, harcolt ellene a mikor legyőzetett és Istenének többé berkeiben, nyilvánosan nem áldozhatott, száz esztendőkön át, mint külsejében róm. kath. keresztyén, de szívében pogány (?) sirva, könyeivel áldozott annak titokban. A ki sietett is elfogadni a keresztyénséget, csak politikai okokból, állami eszélyességből, de nem szíve sugallatából tette azt . . . hiszen Geyza fejedelem még áldozik a pogány Istennek, pedig a keresztyén vallást terjeszti alattvalói közt. A másik tény az, hogy hazánk a reformáció idejében is Németországgal állott meglehetősen sok oldalú összeköttetésben; csakugyan a lutheri reformáció jött be először és terjedt hazánkban. De a mint megismerkedett nemzetünk a schweizi reformációval; Kálvin vallási és egyházi tanításaival, hát attól fogva a Kálvin reformációja hazánkban, — mint tudjuk, — elemi erővel tette meg hódító útját az ország egyik szelétől a másikig; kálvinista lett e hazában a tiszta magyarságnak óriásilag tulnyomó nagy része, főur, nemes és jobbágy; a hol ma magyarság sokkal kevesebb van, mint volt akkor, kálvinistaság pedig alig, fent Sáros-megyében akkor sok kálvinista volt.

És ha próbálom a nyitját keresni ennek a két nyilvánvaló ténynek, erre az eredményre jutok, mint indokokra:

Nem kellett a római keresztyénség annak a magyar nemzetnek, a mely az itt talált anyagi, szellemi és erkölcsi műveltségnek minden elfogadható elemeit befogadta, felszívta idomítva azt saját véralkatához, nemzeti jelleméhez, természetéhez; a mely a művelt Nyugotnak minden szellemi áramlatai iránt kiváló fogékonyságot tanúsít, hiszen p. o. az olasz renaissance is az összes európai államok közt hazánkba talált

legelőször utat. Ennek a magyar nemzetnek nem kellett a római keresztyénség, mert ez mint vallásalak az ő természetével, gondolkozásmódjával nem állt összhangban. A magyar ember komoly vallásos lelke már a pogányságban is megközelítette az egy Isten hitet.* Az a magyar lélek, mely érezte annak a mindenhatónak a létét, a ki teremtette az eget és a földet, tisztább vallásnak érezte a maga egy isten imádását, (és vajjon nem tisztább is volt-e?!?) a római vallás sok istenimádásánál, mert kétségtelenül annak gondolta azt; komolyabbnak, szellemibbnek az ő egyszerű kultuszát annak cifra, nevetséges ceremoniáinál. Annak az örökös harcban élő magyarnak a tűz tisztelete, harci ménekkel való áldozás az ő Istenének, egészen a lelkéhez volt forrva, mert egyszerű vallása abból nőtt ki. De a cifra római keresztyénség az ő lelkében a reformáció idejéig nem tudott mély gyökeret verni.

De ugyanaz a magyar nemzet mohón elfogadta a reformáció idejében a kálvini irányu keresztyénséget azért, mert:

1. ez teljesen megegyezett az ő vallásos képzeletével, fogalmaival, mik az ő lelkében már a pogányság korában az egy Istenről megalakultak; ebben a tan és kultusz kielégítette az ő lelkületét, a melyről időről időre láthatjuk, hogy a mennyire szereti a pompát, a fényt a külsőben, éppen annyira egyszerű a Teremtő erős Isten előtt.

2. a kálvinizmusban, mint egyházszervezetben a magyar nemzet meglepetve láthatta az ő alkotmányos érzületének, egy nemzet alkotmányos életéről táplált fogalmainak vallásos, isteni törvényekben gyökerező voltát, ezek által való megerősítését, szentesítését. És mivel éppen ezen időtől fogva mind mai napig a magyar nemzetnek megszűnés nélkül fenyegetve van alkotmányos szabadsága, nemzeti léte: a két eszméért, hitéért és hazájáért való küzdelemben lelkesedése kitarása a legmagasabbra fokoztatott.

3. A kálvinizmus nemzeti nyelven szólott az ő szívéhez lelkéhez az ígehirdetésben, éneklésben, imádkozásban, tehát egészen a maga vallásának érezte azt. Gondoljunk a „*magyar vallás*“ elnevezésre! Sztáray a többi reformátornál is nagyobb és gyorsabb eredményeket azért tudott elérni, mert szépen tudott énekelni. Ne feledjük, midőn e tárgyban itélni akarunk, hogy a tiszta magyar nép mind énekelni, mind dalolni e mai napig nagyon szeretett, az mind a kettő néki valóságos életszükséglete volt.

4. A fentebbi belső motívumokhoz jön ne-

* Ugy-ugy! megközelítette!

gyediknek külső indokul a kálvinizmus javára a lutheránizmussal szemben a magyar nemzetnél az a két körülmény, hogy *a)* a lutheri irány Németországból jött; a németeket pedig II. Lajos udvarából ez időben is annyira gyűlölte a magyar, hogy p. o. az ezen időbeli pápai követek jelentései lehetetlennek mondják, hogy a magyar nemzet a német reformációt elfogadná. *b)* a német reformáció fejedelmi pártfogás mellett és befolyás alatt terjedt; a schweizi pedig mindkettő városokban, köztársasági alkotmányval bíró országokban. Az idegen származásu uralkodó alá került és ezzel alkotmányáért, szabadságáért tusakodó magyar nemzet már csak ezért is inkább ragaszkodott a schweizi reformációhoz.

A miket itt elmondottam, azokban csaknem teljesen megvan a felelet arra nézve, mit köszönhet a magyar nemzet a reformációnak, illetőleg a kálvinizmusnak.

A római keresztyénség megromlott a tanban, elaljasodott erkölceiben, eltért isteni feladatától, nem vallás volt többé, hanem politika; tehát képtelen az emberiség szellemi és erkölcsi vezetésére. Új vallási életelv kellett, mely a tudatlanság, bűn és szolgaság sötét inségéből kivessen. Ez volt a bibliai keresztyénséghez visszatérő reformáció; a magyar nemzetnek abban a kálvini irány. Ez a nemzet ebben találta fel vallási és politikai titkos vágyainak megvalósulását, nemzeti újjászületését; a nemzet egészének, legjobbjainak, a nemzeti fejedelemségnek magához vonásával a legvésebb időben alkotmányos szabadságának, nemzeti létének megmentését. A kálvinizmus nélkül, a „magyar vallás” nélkül ma nem volna magyar nemzeti állam.

Nagy István.

A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye javaslata az egyházi törvények módosítására nézve.

Egyházmegyénk köztisztelőben és szeretetben álló buzgó tevékeny esperese Nagytisztelőtű Dorogi Lajos ur folyó évi őszi közgyűlésünk előtt már jó előre megtette az intézkedéseket, hogy az egyházi törvények minden részére az észrevételek és előmunkálatok a közgyűlésig elkészülhessenek. Nevezetesen még az év nyári időszakában felhívta kebelbeli mind a négy lelkészi kör elnökeit, hogy körönként összegyülekezve a zsinat elé terjesztendő javaslatokról tanácskozzanak; azután külön külön felhívást nyertek az egyházmegye jegyzőikara, tanügybizottsági elnöke, ügyésze, lelkészegyleti jegyzője hogy az egyházi törvények egyes részeire javaslatokat, tervezeteket készítsenek; melyeket aztán a közgyűlés előtti egész napon megtárgyalt az egyházmegyebeli egyetemes lelkészegylet; azután másnap az egyházmegyei közgyűlés jóváhagyott és megerősített. Így keletkezett ezen együttes javaslata egyházmegyénknek, melyre vonatkozólag a történelmi hűség kedvéért meg kell még

emlitenem, hogy az egyházi törvények I—II. részéhez Szabó Sándor turkevei lelkész egyetemes lelkészegyleti jegyző III. részéhez Győri Lajos kenderesi lelkész tanácsbíró s egyházmegyei főjegyző IV—V. részéhez Szük Károly t.-kürti lelkész egyh. m. tanácsbíró s aljegyző VI. részhez: Dr. Végh Sándor kunhegyesi ügyvéd s egyházmegyei ügyész a VII. részhez Gulyás Lajos kis-újszállási lelkész, tanácsbíró s tanügyi bizottsági elnök készítettek a javaslatokat, melyeket aztán az egyházmegyei lelkészegylet és közgyűlés csekély módosítással elfogadott.

Általános határozatokhoz:

Egyházi törvényeinkben elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy jelenleg csupán a cimben előforduló „keresztyén” szó az egész törvénykönyvön keresztül hangsúlyoztassék.

Első részhez:

A presbyterium jog és hatáskörét szélesebitse, illetve részletezze a zsinat az iskolaszéki belmissió, fegyelmi stb. bizottságok teendőinek felsorolásával.

Az egyházközségi közgyűlés mindenütt képviselői alapon szerveztessék.

A zsinat hatáskörének megállapításánál kimondandónak tartjuk, hogy az istenitizteletet, sákramentumok kiszolgáltatása, esketés konfirmáció és temetés alakjának és rendjének eltérést nem tűrő megállapítása a zsinatnak egyik elsőrendű teendője legyen.

Második részhez:

Tanárok megerősítését az egyházmegyei közgyűlés, fegyelmi esetét pedig első fokon az egyházmegyei bíróság jog körébe kívánja utalni.

Gyakorló lelkész országgyűlési képviselő nem lehet; a képviselőség elfogadása után lelkészi állásáról azonnal lemondottnak tekintetik.

Harmadik részhez:

1. Az egyházak osztályozására nézve mivel a congrua-törvény életbeléptetése folytán a lelkészi állomások legnagyobb része 1600—2000 korona jövedelmet ér el, csnélfogva az egyházak, illetve lelkészi állomások két osztályba soroztatnának.

És pedig:

Első osztályba azon egyházak, illetve lelkészi állomások, melyeknek jövedelme a 2000 koronát meghaladja.

Második osztályba azok, melyeknek jövedelme a 2000 koronát meg nem haladja.

2. Az egyházi törvényeknek a lelkészek minősítésére vonatkozó része törlendő.

Lelkészválasztásra minősítettnek mindazok, akik belföldi vagy külföldi egyetemeken végzett tanulmányaik alapján valamely magyarországi lelkész-vizsgáló bizottság előtt letették a kápláni s ettől egy év után a második lelkészképességi vizsgát, és ettől számított újabb két évi szolgálatról a törvény által megkívánt bizonyítványuk van.

Az így egyforma minősítéssel ellátott lelkészek és segédlelkészek között különbséget csak a választásra vonatkozólag állítanánk fel amennyiben:

a) A segédlelkészek csak második lelkészképességi vizsgálatról számított két évi szolgálat után pályázhatnak második osztályu egyházba.

b) Első osztályu egyházakba pedig rendes lelkészek két évi, segédlelkészek négy évi szolgálat után. Az egyházkerület kötelékében levő segédlelkészek,

az egyházkerület rendelkezése alatt állanak s ennek szabályrendeletileg körülírt utasításai szerint a püspöki hivatal által rendeltetnek ki lehetőleg szolgálati éveik és külföldön végzett tanulmányaik alapján. Javadalmasuk az egyházkerületi szabályrendeletben megállapítatik.

A 192. §-ba beiktatandó, hogy megüresedik a lelkészi állomás országgyűlési képviselővé választás által is.

A 194. § b) pontja megtoldandó ezzel: „eltávozás esetén pedig a beruházási költségek megtérítését az egyházmegyei beruházási szabályrendelet szerint.”

A 208. § első bekezdése után volna teendő: „a pályázók bizonyítványai, életrajza és akár mint segéd: akár mint rendes lelkész működött a lelkészi téren végzett munkálkodásának eredményei a gyülekezet előtt felolvasandók és bemutatandók.”

A 214. §-ba betoldandó ez: „a pályázók neveit felolvassák megmagyarázván a választóknak, hogy kiki a legjobb meggyőződése szerint szavazzon a pályázók valamelyikére.”

A többi maradna úgy mint jelenleg van.

Megjegyzendő még itt, hogy jelenlegi egyházi törvényeink csak a lelkész-választásról szólnak. Az új törvénykönyvben minden az egyház és iskolai élet mezején előforduló választást szigorúan körvonalozó, szabályozó szakaszokat kívánunk beilleszteni.

Negyedik részhez:

238. §. Az egyes egyháztagek által fizetendő adó háromféle természetű:

a) Az egyház fentartására.

b) Az egyház iskoláinak fentartása.

c) Egyházkormányzati „(egyházmegyei, kerületi, konventi, zsinati)” kiadásokra szolgáló adó.

239. §. Ezen adók kivétele és beszédese kizárólag csak készpénzben történhetik; a termények és szolgalmányok minden egyházban megváltandók.

240. § marad.

241. § 1-ső pontja marad 2. törlendő.

242. § marad.

243. §. A vagyonkönyv felhasználásával a presbiterium minden év január havában elkészíti azon évi rendes költség-előirányzatot és azt megerősítés végett az esperesi hivatalhoz felterjeszti.

244. §. Ezen rendes költségirányzatnak magában kell foglalnia az egyháznak és iskolának minden várható rendes és rendkívüli bevételeit és kiadásait. És pedig:

a) A rendes bevételek között felsorolandók a 241. §-ban felsorolt egyházi és iskolai vagyonnak jövedelmeiből, — a persely — és harangpénzekből és a hivekre kivetett évi egyházi és iskolai adókból várható jövedelem, — továbbá az 1848. évi XX. t. c. értelmében az egyház részére, valamint az 1893. évi XXVI. t. c. értelmében az iskolák részére adandó államsegély.

A rendkívüli bevételek között felveendő a hivek önkéntes adományából és egyéb forrásokból várható jövedelem.

b) A rendes kiadások közt felsorolandók az egyháznak és iskolának változás alá nem eső és évenként feltétlenül fedezendő szükségletei u. m.

a. a. 241. §. a. és 244. a. a.

b. b. 241. §. b.

c. c. 241. §. c.

d. d. 241. §. d.

e. e. 241. §. e.

f. f. 241. §. f.

g. g. 244. §. b. b.

Rendkívüli kiadások gyanánt felsorolandók az egyházi és iskolai évenként várható vagy előre nem látható kiadásokra szánt költségek.

245. § a 241. §-ban felsorolt egyházi és iskolai vagyonnak jövedelmeiből nem fedezhető kiadások fedezésére évenként egyházi adó vettetik ki az egyházközségi tagokra. És pedig:

a) szoros értelemben vett egyházi adó személyenkint egyenlően.

b) az iskolai kiadásokra fordítandó összeg, minden egyházban állami adó frt arányában vetendő ki az egyházközség tagjaira.

Az egyes egyháztagek által fizetendő évi egyházi adó magassága meghatározandó s az iskolai adó az egyházközségi tagok egyenes államiadó alapjának 5%-át meg nem haladhatja, az ezen felüli iskolai kiadások minden egyházban az 1848. évi XX. t. c. életbeléptetése folytán az állam-pénztárból az összes magyar ev. ref. egyházak részére adandó és törvényhozásilag megállapítandó változás alá nem eső évi járadékból fedezendő.

246. § kimarad.

247. §. Az évi rendes egyházi és iskolai adók a felsőbb jóváhagyással ellátott kivétel szerint fizetni tartozik:

a) Mindazon adóképes egyháztagek stb. mint az egyházi törv. 247. §-ban.

248. §. Rendkívüli egyházi és iskolai adó csak az egyházi felsőbb hatóságok jóváhagyásával és akkor vehető ki, ha az egyházközség a vallásos buzgóság fokozása az istenitisztelet diszének emelése szempontjából egyházszerkeket, orgonát, harangot, templomot, iskolát, vagy más egyházi és iskolai épületet akar emelni és azt sem évi maradványából, sem alaptőkéjének kamataiból, sem az évi rendes egyházi és iskolai adókból, sem közadakozásból, vagy a hivek közmunkával való hozzájárulásából fedezni nem képes.

249. § marad, ezen szavak kivételével: „az osztályok valamelyikébe soroztatván.”

250. § marad.

251. § marad.

252. §. Azon gyülekezethez, melynek presbiteriuma az évi költségirányzatot a 243. § rendelkezése szerinti időben és módon elkészíteni és beterjeszteni vonakodnék vagy az esperes megsürgetése után is késlekednék az esperes küldöttséget nevez ki stb. mint a jelenlegi 252. § ban.

A 253 - 257. §-ok maradnak.

(Folyt. köv.)

Közzéteszi:

Szűk Károly,

lelkész, egyházmegyei tanácsbíró és aljegyző.

Reflexio egy szerkesztői üzenetre.

E becses lap november 16 iki számában „F. Gy. Nagykikinda” cím alatt egy szerkesztői üzenet jelent meg, melyben a szerkesztőség Fekete Gyula nagykikindai missiói lelkészársunknak és barátunknak az újabb egyházpolitikai törvények által teremtett új helyzetben, bizonyos jogi kategóriák miatt azt ajánlja, hogy egy 6 éves zsidógyermeket még szülei kívánságára se kereszteljen meg, hanem csak oktassa a ref. ker. hitre; mert annak a keresztelésnek úgy sem volna semmi jogi következménye stb. stb.

Ezen szerkesztői üzenetet nem hagyhatjuk szó

nélkül, mert igaz ugyan a mit a szerkesztőség mond, hogy ennek a kereszteleésnek nem volna semmi jogi következménye egyelőre; de a jövőt tekintve nagyon is áldásos lelkikövetkezményei lehetnek a mint azt saját lelkipásztori gyakorlatunkból példával is tudjuk bizonyítani. Azért én mint a ki nem pusztán jogilag bírálok el ezt a dolgot, azt ajánlom Fekete Gyula barátomnak hogy kellő tanítás előkészítés után csak bátran és örömmel kereszteleje meg azt a 6 éves zsidó gyermeket. Ezt kívánja sőt követeli tőle a szentírás a szereztetés igéiben: *Elmenvén tanítsatok minden népeket megkeresztelvén őket az Atyának Fiának és Szent léleknek nevébe.* Máté 28. 19. ezt ajánlja a református keresztyén tan az elmélet a kereszteleésről, de ezt ajánlja a gyakorlat is. Hiszen a sectariusokkal szemben azt tanítjuk a káté magyarázatokban azt hirdetjük, hogy a kisderek megkeresztelése már csak azért is szükséges, hogy azok a ker. egyház részére *eljegyeztesse*; a 110 dicséret 3. verse is azt mondja: „*Eljegyzél kegyelmednek jegyével a kereszteleésnek tiszta vizével stb.* ami per analogiam itt is áll; mert az a zsidó gyermek már azért hogy a kereszteleés szent szertartásában ünnepelesen részesül már most előjegyeztetik s lelkileg erkölcsileg elköteleztetik az ev. ref. egyház tagjává s szívébe lelkébe plántáltatik, hogy az oly fontos kereszteleés sákramentoma a körülmetélés helyett szereztetett, s a törvény és szertartások vallása a zsidó vallás helyébe a Krisztusi szeretet vallása lépett az emberiség boldogítására.

Ezt a megkeresztelést nem tiltja semmiféle törvény vagy rendelet, hiszen mint bizonyára minden lelkészársam jól tudja s Fekete Gyula barátunk is utánna járt a XVIII. század végén ha jól emlékszem 1783-ban jelent meg e tekintetben egy helytartó tanácsi rendelet mely szerint „*zsidó gyermeket szülei beleegyezése nélkül megkeresztelni ezer arany birság terhe mellett tiltatik.*” Lásd (Blásy Egyh. Törvény). Azóta ezt tudtommal semmiféle törvény vagy rendelet meg nem változtatta s ebből önként következik hogy azt a zsidó gyermeket szüleinek írásban kiadott beleegyezése mellett bátran meglehet keresztelni, még ha a szülék meg nem keresztelkednek is.

Igy fogjuk mi ezt fel ezen a vidéken így jártak el már többen a lelkészársak közzül s így jártam el én is egy esetben. Nevezetesen: ezelőtt mintegy 18-20 évvel itt a közel szomszédságban a sárospataki főiskola birtokát bérlő művelt zsidó család újszülött gyermekét meg akarta kereszteltetni és ref. vallásba kívánta még születendő gyermekeit is neveltetni a nélkül hogy ők megkeresztelkedtek volna; először a tiszasasi kollegához fordultak, a ki az akkor még élő több jeles egyházi vezérferfiaktól való kérdezősködés után a gyermekeket nem keresztelte meg; azután a szomszéd kecskeméti egyházmegye jelenlegi espereséhez fordultak a ki eleinte szinte gondolkozott, de aztán nem csak ezt, hanem később még ugyanazon családban két gyermeket keresztelt meg és vett fel a ref. egyház kebelébe a 4-iket pedig már én kereszteltem meg s attól kezdve én lettem ennek a négy gyermeknek vallásos nevelésére felügyelő s később confirmáló lelkészök is, s valóban évenként keresztül sok gyönyörűséget szerzett nekem ezen művelt zsidó családnak egyházunk hitelvei vallásunk szertartásai iránti érdeklődése s gyermekeiknek sőt a pusztabeli cselédgyermeknek is értelmes buzgó vallásos reformátusokká nevelése érdekében kifejtett ténykedése. Mert nemcsak, hogy templomunkat gyakran látogatták; hanem dacára hogy gyermekeik mellett min-

dig nevelőt és nevelőnőt tartottak vallástani kézikönyveinkből a gyermekeket ők magok tanították s később midőn a gyermekek Budapestre felkerültek is mellettök mindig külön catechetát tartottak, hogy az állami iskolákban el ne felejtsek a hitet sőt abban elébb haladjanak, növekedjenek. Ennyire érezték kötelezettségüket.

A gyermekek ma már ifjakká növekedtek és soha buzgóbb értelmesebb kálvinistákat nem kívánnék mint a milyenek ezek lettek; sőt azt hiszem; úgy látom, úgy tapasztalom, hogy a szülék is lélekben kálvinisták habár külsőleg nem azok is, holott ha a kereszteleés annakidején rideg törvényes formások vagy jogelvi eltérő felfogások miatt megtagadtuk volna; azt hiszem lelohadt volna a szüléknek egyházunk iránti érdeklődése s a gyermekek is talán más templomban, más szertartás szerint imádkoznának és áldoznának éppen olyan buzgón, mint a milyen buzgósággal vesznek részt ma is gyakorta nemcsak ünnepeken hanem közvasárnapokon is a mi istenitiszteleteinken és részesülnek az urvacsonna szent jegyeiben.

Ezért ajánlom én Fekete Gyula kedves lelkészársunknak és barátunknak, hogy szüleibelegyezés mellett egész készséggel és örömmel kereszteleje meg azt a 6 éves zsidó gyermeket.

Tisza-Kürt, 1901. nov. 26.

Szük Károly.

* * *

Ezt az érdekes cikket érdemes írója az én barátom a következő sorok kíséretében küldte be hozzám: „*Azt hiszem, eltérő nézeted nem akadályoz ennek közlésében.*”

Persze hogy nem! Szívesen közlöm; ama bizonyos szerkesztői üzenetben én is csak saját privat nézetemnek adtam kifejezést, s azzal szemben sem az én barátomtól, sem senki mástól teljességgel nem igénylem az intellektuális fegyverlerakást.

De viszont a mit adok, kérem is. Kérem nevezetesen az én cikkirő barátomtól azt, hogy ne vegye tölem rossz néven, ha nézeteit bírálat alá veszem, s most már a felvetett kérdés körül nézeteimet részletesen kifejtem. A mennyire ellene vagyok a mai napság annyira divatos fegyveres elégtételadásnak, éppen annyira szeretem a szellemi diskussziót, ha az haszonnal jár; azt gondolom pedig, hogy valamelyes haszna csak leend az ezen kérdés körül kifejlődött eszmecsereinek is.

A kérdést kétféle alakban lehet feltenni. Az egyik féleképpen így hánzik:

Egy kiskoru zsidógyermeket szabad-e nekünk református-lelkipásztoroknak megkeresztelnünk, ha azt a továbbra is zsidóknak maradt, tehát kinem keresztelkedett szülök úgy kívánják?

Soha egy szóval sem állítottam s most sem állítom, hogy nem szabad. Már hogyne volna szabad, mikor egyáltalán kereszteltetni sem köteles senki. Tudva van, hogy elég az egyszerű polgári anyakönyvbe való beiratás, a melyben a keresztszülök számára rovat sincs. Ez ha nem is éppen e szavakkal, de lényegileg ott van szerkesztői üzenetemben is. Ezzel tehát végeztünk.

De lehet a kérdést így is feltenni: *helyes-e* az ilyen kiskoru zsidó gyermeket megkeresztelnünk? Nézetem az, hogy mindaddig, míg a szülök magok is ki nem keresztelkednek, vagy míg a gyermek a tizennyolcadik életévet be nem tölti, *nem helyes.* Szük Károly barátom szerint azonban *helyes, sőt köteleességünk.* Én az én indokaimat abban a szerkesztői üzenetben

már röviden összegezvén, azokat itt ismételnem nem akarom. Veszem cikkiró indokait.

Miután pedig fenti soraiban azt cikkiró barátom is elismeri, hogy az ilyen keresztségnek nem volna semmi jogi következménye. A mi magyarul azt teszi, *hogy a gyermek de jure továbbra is zsidó maradjon*, tehát a kérdést ez oldalról sem feszegetem.

Azzal azonban már számolnom kell, a mit Máté 28. 19-ből reám olvas. „*Elmenvén tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiának és Szentléleknek nevébe.*”

Mikor azt a bizonyos szerkesztői üzenetet futtában megírtam, tudtam s előre mérget mertem volna reá venni, hogy lesznek többen, kik velem szemben ezekre az ígére hivatkozni fognak. Valahányszor elkezesztelés történt a multban, mindig ezekre hivatkozott a római egyház is. S ez az ő részéről nemcsak érthető, hanem természetes, logikus és konzekvens. Katholikus felfogás szerént ugyanis e sákramentumnak éppen olyan mechanikus ereje van, mint p. o. a mérgeknek. A mérreg öl, pusztít, akár öntudatosan és önkényt vette azt be valaki, akár öntudatlanul és kényszerűségből. Így a keresztség is. Eszközli az eredendő bűn eltörését; gyümölcse annak a „*habitus justitiae*”, még pedig „*ex opere operato*”. Vagyis arra, hogy hasson, nincs semmi szükség a megkeresztelt személy közreműködésére, sőt még az adminisztráló pap hitére és erkölcsére sem; annak a hatálya biztosítására elegendő az „*intentio faciendi, quod facit ecclesia*”. Már most úgy fogván fel a katolikus egyház a keresztség hatályát, hogy valakit megkeresztelhesse s a Krisztus szavait betű szerént betölthesse. Ellenben szerentünk reformátusok szerént a keresztségnek semmi ilyen mechanikus és magikus hatálya nincs. A Krisztus ezt a sákramentumot az ótestamentumi körülmetélkedés helyébe rendelte. Az ótestamentumi zsidó azzal, hogy magát körülmetélte, külsőleg jelezte azt, hogy annak a népnek a tagja, mely a Jehovaval szövetségben áll. A keresztség pedig az Istennel való kegyelmi szövetségnek a záloga a Jézus Krisztusban. Ennek a szövetségnek a postulatuma aztán az ujjászületés, mely ismét a *hit*en sarkallik nem a kereszttel való leöntésen; a mi természetes is, mert ha különben volna, akkor a víz volna az oka ennek a nagy átalakulásnak, holott vannak példák rá az újtestamentumban, hogy az ujjászületés a kereszttel való aktussal nem mindig egy és ugyanazon pillanatra esik. (Csel. 9. 17; Csel. 10. 44—47; 8. 37; 8. 13—18. stb.)

A Krisztus tehát, mikor azokat a szavakat mondotta, melyekre az én cikkiró barátom hivatkozik, nem azt akarta, hogy a tanítványok derűre-borura kereszteljenek, hanem azt, hogy elébb higgyenek az emberek s e hitnek és ujjászületésnek legyen külső záloga a keresztség.

Higgye el Szük Károly barátom, hogy a Krisztus ezen szavait jól ismerték az első keresztények is s komolyan is vették azokat s mégis, mit látunk? Azt hogy mielőtt a pogányt vagy a zsidót megkeresztelték volna elébb hittvallást vettek fel attól a gyülekezet színe előtt. Ez volt az ugynevezett „*redditio symboli*” vagy mint Iraeneus nevezi: „*Καὸν τῆς ἀληθείας*”. Milyen könnyű lett volna pedig nekik a tanítással nem bajlódni, hanem, mechanice keresztelni, úgy mint cikkiró barátom keresztelné a zsidókat!

Szinte hallani vélem azonban az ellenvetést, hogy „ha így értesz a keresztségről, mint fogod megvédeni a gyermekkeresztséget?” „Hiszen a kisedeknél sem

hitről, sem megjobbulásról tehát a keresztség feltételeiről szó sem lehet!”

Erre hosszabb dogmatikai fejtegetéssel adhatnám meg csak az *alapos* választ. Minthogy azonban erre e lap alkalmas teret nem nyújt, csak röviden felelek, de hiszem mégis elég világosan szólok.

Tanítványaim előtt dogmatikai előadásaim folyamán el szoktam mondani, hogy különbség teendő a hívő és hitetlen szülők gyermekei között. Pál apostol a korinthusiakhoz írott első levelében (7. 14.) azt mondja, hogy a hívő szülők gyermekei már eo ipso „*tiszták*.” (Negative szó!; de szavainak ez az értelme!) A látható egyház fennmaradásának egyik eszköze a gyermekkeresztség; már pedig a látható egyház fennmaradását maga az Isten akarja s ezért hívogatta magához a Megváltó azokat a kisedeket. És a szülők jót állanak arról, hogy ezt a megkeresztelendő csecsemőt Isten segédelmével a Krisztus tudományában fogják felnevelni s majd az „*admissio*” alkalmával erről ezek a gyermekek is bizonyítást tesznek. Csakis így van értelme és okszerű jelentősége annak az „*eljegyzés*”-nek, a mit Szük Károly barátom, meg más lelkészársam is igen helyesen hirdet a „Heidelbergi Káté” alapján.

De hova lesz ez a garancia azon esetben, ha a szülők magok továbbra is zsidók maradnak?

Valóban maga az a nagy méltóság, mely hitünk szerént a keresztség sákramentumához csatolódik, megköveteli azt, hogy azzal ne játszunk hanem vegyük azt komolyan s bizonyítsuk be, hogy megértettük, a mit Krisztus Máté 7. 6-ban mond.

Hogy Szük Károly barátom már régebben keresztelt meg a szülők kívánságára olyan zsidó gyermeket kinek a szülői továbbra is zsidók maradtak, én azt elhiszem. Világosan mondtam szóbanforgó szerkesztői üzenetemben (kérem ezt újra átolvasni!) hogy ez régebben könnyen ment, mert az 1868. évi LIII. t.-c. csak a törvényesen bevett ker. vallásfelekezetek viszonosságáról szól. Abban az időben egy alkalommal megvallom én is megkereszteltem egy zsidó fiút, de a *ki már 16 esztendő elmúlt*, tehát azon a koron mikor mi a gyermekeket konfirmálni szoktuk tul volt, s hitéről előttem bizonyítást tett. S mikor két zsidó férfiú ezért hozzám jött s az 1868. évi LIII. t.-c.-ben foglalt 18. esztendőt emlegették, nekik így feleltem: „az a t.-c. a zsidókra nem tartozik; ajánlom tehát, hogy hagyjanak nekem békét, mert különben mindjárt megkereszteltem az urakat is!” De ma mikor már a zsidók recipiálva vannak, hozzánk egyedül az illik, hogy velők is úgy bánjunk el, mint a hogy a törvény más felekezettel szemben tőlünk követeli. Annnyival inkább pedig, mert mint fentebb kifejtettem, a keresztségre nézve más a mi hitelvünk, mint a katolikusoké.

Azt se vonom én kétségbe, hogy a Szük Károly barátom által megkeresztelt zsidó gyermekek jó kálvinistákká lettek; de ezt nem annak köszönik, hogy annakidején megkereszteltettek, hanem annak, hogy a keresztyén hitben neveltettek. Azt pedig én is kijelentettem F. Gy.-hoz írott szerkesztői üzenetemben hogy „ha a szülők úgy kívánják, nagyon szívesen oktatnám azokat a zsidó gyermekeket a keresztyén illetve a református vallástudományban.” De hát nem erről van itt szó; nem a tanítás s annak hatása képezi a vita tárgyát; nem is engedhetem meg, hogy a kérdést ide tereljük; maradjunk csak ott, hogy helyes-e reform. lelkésznek olyan keresztelésbe belemenni, a minőre nézve F. Gy. hozzám kérdést intézett s a minőnek a védelmére cikkiró barátom szavát felelte?

Pápiás felfogás biz ez a tied Károly barátom s szinte vártam cikked végén a tridentinumból vett idézetet: „Si quis dixerit, baptismum, qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, non esse verum baptismum: anathema sit!”

Az általad mondott kritika mogyorófa-palcája ugy csattant volna istenigazában, ha ezt is kimondod, — miért nem tevéd meg!?

Szerkesztő.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Közgyűlési karcolat. —

(Folytatás.)

Szerintem az egyházi törvények legbecsesebb s legszebb része „az egyházi közalapokról” szóló V. rész, melynek nem dehonostál az, hogy szerző oka a legsivárabb jelen volt. Természetesnek találom, hogy ez mint az ev. ref. egyház életében ez *alakjában* egészen új intézmény a törvényben lefektetett célzatának meg nem felelt, illetve mögötte maradt. Mert ez csak a kezdet kezdete volt a jó irányu uton. Egyetlen és első lépés, melyet követnie kell a második s a többinek.

Eddig ez intézményt a hithűség s ebből fakadt áldozatkészség pótolta. E tekintetben elég a sok egyesek által létesített, köztudomású fejedelmi adományokra s alapítványokra, s a száma nélküli egyes egyházakat a semmisség homályából életre keltő *névtelen* közadakozásokra, melyeken, mint alapon épült föl az egyházak egyeteme, hivatkozni.

Olyan tökéletes intézmény, mely correctióra nem szorulna, nincsen, ha ember hozta létre.

És ha valamely intézmény nem javítható, nem fejleszthető: az *nem is életképes*.

S a ki az egyházi közalapok intézményéről ezt állítaná: az az én lelkemnek az egyház jövő fentmaradásában vetetett *egyetlen és utolsó* reményét szagatná ki.

Nagy feladatok néznek az egyházra: önmagának, iskoláiban fentartása, a mi az áldozatok hosszú sorát követeli.

Tudjuk pedig, hogy „*egyedül* a legnagyobb erő sem tehet mindent, mondhatnám, nem tehet sokat; *egyesített* erőnek pedig a lehetetlennek látszó is gyakran lehetséges. Mit ér egy csepp víz? de milliomonként egyesült cseppek megdöbentő erőt fejtenek ki . . . Légy kész egyesülni. A nép, melynek tagjai . . . elszigetelve . . . céljaikat csak egyenként üzik, még *félíg vad nép*” (Kölcsey).

Az egyesülés csodákat mivel. Két-három évtized előtt tetszett Istennek egy igen gyarló, szabad szemmel szinte láthatatlan kis férgécskét, melyet a gyenge gyermek ujjának érintésével megölhet, teremteni Phylaxera vastatrix. E leheletszerű férgécske millió számban egyesülve majdnem az összes emberiség szőlőkultúráját tönk्रे tette, egyedül az egyesülés ereje által.

És ismét a legbölcsőbb Istenség mutatta meg, hogy e szinte ellenállhatatlan hatalmat csak az egyesülés ereje győzheti le. A szilárd kőzet képtelen e'lene állani s növényzetének életét megvédeni míg a milliárd szemcsékből alakuló futó-homok ellenében romboló ereje tehetetlen.

A milliárd és milliárd számban egyesült korallparányokból emberlakta szigetek támadtak.

A közszükséglet nyilvános. Az áldozat már követeltetik, szerintem az egyházi törvények legbecsesebb s legszebb része, „az egyházi közalapokról” szóló V. rész, melynek nem dehonostál az, hogy szerző oka a legsivárabb jelennek. Természetesnek találom, hogy ez mint az ev. ref. egyház életében ez *alakjában* egészen új intézmény a törvényben lefektetett célzatának meg nem felelt, illetve mögötte maradt. Mert ez csak a kezdet kezdetének a jó irányu uton. Egyetlen és első lépés, melyet követni kell a második s a többinek; és mert a közalapokból a törvény rendelkezése (260. §.) szerint az *új* kiadásokat igénylő új (missiói) egyházak megteremtésére, s az azokkal járó új terhek fokozására, több fordítatik, mint a már rég létező, de külsegély nélkül ma már fent nem állható egyházközsegeknek a (259. §. c) pontjában előírt módon való megtartására.*

Eddig ez intézményt a hithűség s ebből fakadt áldozatkészség pótolta. E tekintetben elég a sok egyesek által létesített, köztudomású fejedelmi adományokra s alapítványokra s a számanélküli egyes egyházakat a semmisség homályából életre keltő *névtelen* közadakozásokra, melyeken mint alapon épült föl az egyházak egyeteme, hivatkozni. Olyan tökéletes intézmény, mely correctiora nem szorulna, nincsen, ha ezeket hozta létre. És ha valamely intézmény nem javítható nem fejleszthető: az *nem is életképes*.

S vajjon eme közszükséglettel szemben, melyet az egyesek anyagi ereje nem fedezhet, mit tett az egyházak egyeteme, a több mint egy millió ref. lélek hivatalos képviselése?

Azt, hogy hideg közönnyel nézte a rettenetes küzdelmet s a helyett, hogy segítségére, megmentésére sietett volna a halálos harcot vívóknak: a „non possumus” kényelmes elvére helyezkedve, kiterjesztett karokkal, égre fordított tekintettel, kenetteljes hangon ilyen választ adott: „Gyermekeim! én értetek semmit nem tehetek, hiszen látjátok, hogy magam is mennyi bajjal küzdök; a mit értetek tehetek, az csupán annyi, hogy veletek sirok. Talán a Gondviselő Isten könnyein ket tömlőibe szedi s megszámlálja azokat s az elhullatott drága gyöngyök helyett valódi, igaz gyöngyöket, s becses kincseket fog adni. Netalán megkönyörül rajtunk az Ur s számunkra is megnyitja az állam kincses tárházát az 1848. évi XX. t.-cikk titkos kulcsával. Akkor minden másként lesz, addig pedig csak küzdjétek, a mint tudtok.”

Én pedig azt mondom, hogy az a varázstörvény, mely már 53 év előtt jött a világra, s még mindig mint élettelen csecsemő pihen, dacára minden ébresztgetésnek, minden élesztgetésnek, minden galvanizálásnak, soha életre nem kél, legalább addig nem, míg az egyházi javak nem saecuralizáltak. Addig pedig nagyon sok szegény, a létfontartás kinjai között vergődő magyar ref. egyház fog a megsemmisülés örvényében el-tünni, a kiket egy kis jóindulatu segítség megtarthatott volna. Ez a való.

Ugy tetszik nékem, mintha 1901. évet távolból egy „*jajj*”-kiáltás haragos hangja hallanék mihozzánk

* Ki kell jelentenem, hogy a közgyűlésen tett indítványom az a része, hogy: a tanítói fizetésnek a minimumra teendő ki-egészítése a 259. §. b) pontjában vétessék fel, téves; mert az ugyanazon §. c) pontjában veendő fel a bizonytalan értékű „segélyezést” helyett. A 265. §-ra való hivatkozás hibás nyomás a 263. és 264. §§. helyett, melyek a törvény sok más §-ával együtt megváltoztatandó lesz.

P. S.

is: **„Fajj nektek is törvénytudóknak**, mert elhordozhatatlan terhekkal terhelitek meg az embereket, de ti egy ujjotokkal sem akarjátok azokat a terheket illetni“.

Micsoda terhekkal terheljük mi meg az embereket? kérdezzük.

Azzal, hogy gyöngéknak, a roskadozóknak nem sietünk segítségére, holott a parancs világos: **„Egymásnak terhét hordossátok“**.

„Az elpalástolt való, s a pártfogás nélkül veszélybe süllyedt igaz, gyalázatára válik a nemzetnek, melynek körében az eset megtörtént“ (Kölcsény).

(Vége köv.)

Padrah Sándor,
kir. közjegyző, egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

A gymnasiumi felügyelőnek a főiskolai gymnasiumra vonatkozó jelentését a közgyűlés tudomásul vette, az állami felügyelet részéről tett észrevételekre vonatkozólag kijelenti, hogy az azokban foglalt hiányok kipótlását kontemplálja a korszerű fejlesztés érdekében megindított munkálat.

Dorogi Lajos és Görömbei Péter espereseknek a főiskolában a gymn. tanévet bezáró vizsgákról, valamint **Balogh Ferencz** egyházkerületi tanácsbírónak a főgymnáziumi VIII. osztály vizsgálatáról s a rendkívüli tantárgyakból adott közvizsgálatokról szóló jelentései megnyugtató és örvendetes tudomásul vétettek.

Germány Lajos m. kir. állampénztári s. pénztárnoknak a **Cseh-Szombathy** alapítvány jövedelmének felhasználása ellen beadott felebbezése rendjén az akadémiai tanács intézkedése helybehagyást nyert.

Horváth Ferencz engedélyt nyert arra, hogy a már megkezdett tanévben fia a **Szártory**-alapítvány ösztöndíjjövedelmét élvezhesse, kimondatván, hogy az alapítólevél értelmében ez az ösztöndíj a jelenlegi feltételek mellett jövőre már nem lesz kiadható.

Örvendetes tudomásul szolgált, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a tanítóképző intézeti igazgató évi záró jelentését elismeréssel vette tudomásul, kiemelve azt, hogy ez az intézetünk a rendes kiválóan magas színvonalán jóval felülemelkedik.

Ugyancsak örvendetes tudomásul szolgált **Szabó Károly** esperesnek a tanítóképző intézeti évről szóló nyilvános vizsgákról szóló kedvező jelentése, melyben egyebekben kívül kiemelten fel van említve, hogy a zene és énekközpont elismerésre méltó magas fokot ért el.

A gyakorló iskolai tanulóktól beszédett tandíj felhasználásáról, az oratoriumi orgona beszerzésére vonatkozó s folyamatban levő intézkedésekről, a benlakásból kiszorult 67 tanítókepezdei ifjunak lakással a városban történt ellátásáról szóló jelentések tudomásul vétettek.

Az igazgató-tanácsnak a könyvtári albizottság javaslatán alapuló határozati javaslatai határozati erőre emeltettek.

Még akadt egy tárgya a közgyűlésnek, mely a szokottnál nagyobb hullámokat vert. Ugyanis a debreceni kir. törvényszék elnöke 10,435 B—1901. sz. a. párviadali vétségével vádolt egyik debreceni gymnasiumi tanár

ügyében hozott jogerős ítéletet a B. P. 108. §-a értelmében egyházkerületünknek megküldte. Az igazgató-tanács azt javasolja, hogy az egyházkerületi közgyűlés egyszerűen vegye tudomásul az 5 napi államfogházra szóló elíteltetést.

Dávidházi János esperes annak megemlégtése után, hogy az az eset, a melynélfogva főiskolai tanár a párviadali vétségét követte el, páratlanul áll a mi emlékezetünk szerint, kijelenti, hogy az igazgató-tanács javaslatát a maga részéről el nem fogadhatja. Annál fogva azt indítványozza, hogy mondja ki egyházkerületi közgyűlésünk, melynélfogva 1-ször erről az esetről megütöközéssel vesz tudomást 2-ször figyelmezteti az illető tanárt, hogy jövőre egyéni viselkedésében gondosan óvakodjék olyan helyzet előidézésétől, mely a párbiarra való kihívást vonhatja maga után 3. utasítások a főgymnáziumi igazgató, hogy a jogerős ítéletet az illető tanárnak minősítési kimutatásába vezesse be.

K. Tóth Kálmán, Dr. Baksa Lajos és Dóczi Imre kifejtik, miért kívannak ragaszkodni az igazgató-tanács határozati javaslatához. Ezekkel szemben **Rithóók Zsigmond**, bár elismeri, hogy a párviadali vétségébe esőt a társadalmi közfelfogás nem ítéli el, nem tartja elégségesnek az egyszerűen tudomásul való vételt. Ha a törvény büntetendőnek tartja: mi sem ismerhetjük azt szabados cselekménynek. A tanár nem csak a társadalom iránt van kötelezve, s azért kiváló helyzeténél fogva a legvégsőig kerülnie kell azt, hogy büntetendő cselekményt kövessen el. Ezt egyházkerületünk szó nélkül nem hagyhatja, s ha ez a jelenség feltűnik, intézkednie kell, ki kell mondania, hogy el nézi-e azt vagy nem? El lehetne rendelni a vizsgálatot is, s csak annak megtörténte után mondani határozatot. Ő hát elfogadja a **Dávidházi János** indítványát, hogy a cselekményről megütöközéssel vegyen tudomást az egyházkerület. De mert itt nem a személynél, az egyénnel szemben, hanem a társadalmi megtévedt felfogás, visszaélés ellen van kifejezve az elítélő bírálat: az indítvány 2. pontját, mely már az egyén ellen irányul, csak vizsgálat megejtése, illetve annak terhelő eredménye után tudná elfogadni, a mikor utasításul lehetne adni, hogy a vétséget elkövető tanár többé ne kalandozzon olyan téren, a melyeken a vétség elkövetésének kényszere érheti. De mivel a megtörténtet immár meg nem történte úgy sem tehetjük: az indítványt 2. pontját ő mellőzendőnek tartja. A minősítésben közölni kívánja az ítéletet, hogy az ott nyilván legyen tartva. Mert ez megtörtént, ez igaz, ezt eltagadni nem lehet, nem szabad.

Eröss Lajos egyházkerületi tanácsbíró sajnálja hogy a tárgyalás kezdetén jelen nem lehetett mert ez az a kérdés, mely neki mióta Debrecenben van, a legtöbb keserűséget okozta. Az utolsó években ugyanis a párbiaralóval s valósággyal állandó rettegetésbe tartja a szülőket. Már most mi fog következni, ha akkor, mikor éppen egy tanár esik ebbe a bünbe s az a kir. törvényszék által a ker. közgyűlés elé bejelentetik, — ez azon jelszó alatt, hogy a **társadalom pressziója** alól magát a tanár sem emancipálhatja — az egész bünt. lágyan kezeli. Ő elismeri, hogy a társadalom ilyen pressziót gyakorol, de hát a társadalom a történelem tanubizonyosága szerint sokszor tévedett már s a Krisztus szelme a kereszténység korrigálta azt meg mindig. Volt idő, mikor a társadalmi felfogás azt követelte hogy a boszorkányok megégettessenek. ismét volt idő, mikor Norvégiában ez a társadalom a szerencsétlen hajótöröttek kimentését veszedelemnek tartotta, de a kereszténység a Krisztus szel-

leme, az efféleszerencsétlen társadalmi tévelyeket megtörte. Mi is a Krisztus nevében dolgozunk itt, nekünk is az a feladatunk, hogy mennél szörnyűbb a társadalom tévelygése s mennél nyomasztóbban nehezedik az az elmékre és lelkekre, annál inkább küzdjünk az ellen. Elfogadja a Dávidházy javaslatát.

Kallós Tivadar e. m. képviselő az igazgató-tanács határozati javaslatát fogadja el, s egy véleményen van vele *K. Tóth Kálmán* egyházkerületi tanácsbíró is.

Sinka Sándor főgymnáziumi igazgató csatlakozik *Rithoók Zsigmond* egyházmegyei gondnok felfogásához, azzal a különbséggel, hogy tekintve azt a kényszer-helyzetet, melyet a bíróság is enyhítő körülménynek számított be, a megütközés helyett sajnálattal kívánja tudomásul venni a cselekményt.

Szavazásra kerülvén a sor, a Dávidházy János indítványának 1-ső pontja a Sinka Sándor módosításával — 28 szavazattal 16 ellenében — fogadtatott el; az indítvány 2. pontját az indítványozó a Rithoók Zsigmond érvelése alapján vissza vonta, a 3. pont egyhangulag elfogadtatott.

Dr. Nagy Zsigmond főiskolai gymnáziumi tanár azért folyamodott, hogy engedjék meg neki a debreceni egyház iskolaszékétől, illetve a presbyteriumától nyert annak a megbízatásnak az elfogadása, hogy a helybeli róm. kathólikus ugy nevezett Szvetics-féle leányiskolában a vallástani heti 2 órán mellékfoglalkozásként végezhesse. A kerület az igazgató-tanács javaslata alapján az engedélyt megadta.

Nagy József tanítóképzőintézet tanárnak azt a kellően indokolt kérelmét, melynek fogva 1886. év óta felszámítandó szolgálati éveire képest részére a korpótlékvadalom folyósítassék s jogosultságot nyerjen a fizetési fokozatokba való beosztásra, az igazgató-tanács javaslatához képest a kerület teljesítendőnek mondta ki.

Egyik berek-böszörményi egyháztag azért felebebezett, hogy a posta kezelésével megbízott egyik tanító az iskola udvarán levő épületet ne használhassa postai helyiségül. A kerület a felebebezési kérvényt elutasította.

Tárgyalás alá vétettek az egyházkerületi tanügyi bizottság jegyzőkönyvében foglalt s egyházkerületi rendelkezést váró határozatok. A bizottsági javaslatok elfogadtattak.

Az Andaházi-Szilágyi nevelőintézet gondnokának a jelentése több rendbeli felszólalásra adott alkalmat. A jelentés tárgyát a szokott általánosságokon kívül az 1902. évi költségvetés és a felügyelőbizottságnak az intézet kitélepitése tárgyában fölterjesztett indítványa képezte. A költségvetést 13,637 korona 29 fillér bevétellel, 11,602 k. 98 f. kiadással és így 2034 k. 31 f. fölösleggel az egyh. ker. közgyűlés megállapította. Mivel azok a bérleti szerződések, a melyek a jelentésben érintett 25%-os bérleti emelkedést helyezik kilátásba, megkötvén nincsenek, a várható 560 k. 66 f. még nem volt beilleszthető a költségvetés fedezeti részébe. Ha ez bekövetkezik, ezzel az ígérkező évi fölösleg 2594 k. 97 fillérre emelkedik. A mi az intézetnek más helyre való telepitését illeti, ez a felügyelő bizottság, illetve az intézeti gondnok tervezete szerint abban állana, hogy a mostani lokalitásokat bérbe adná az intézet évi 1600 koronáért s a növendékeket kihelyezné a Széchenyi-utcai 56. sz. a. levő házba, melyet egyébként kényszerűségből akkor vett meg néhány évvel ezelőtt az intézet, a midőn a Vértesi-féle követelésnek némi csekély részben való biztosítása céljából kénytelen volt a házra árverelni. Az áthelyezés ellen többen szólaltak fel, s különösen a Sinka Sándor főgymn. igazgató nyomós argumentu-

mai annyira hatottak, hogy a nagytöbbség elvetette az áthelyezés tervét.

Ugy a költségvetést mint a kitélepitést illetőleg egy pár megjegyzést kell tennünk. Nem első ízben tapasztaljuk, hogy igen nagy az aránytalanság a költségvetésben s annak folytán természetesen a számadásban is a személyi illetmények címén felvett és az intézeti növendékek ellátására fordított költségek között. Ugyanis míg az 1902. évi költségvetés személyi illetmények címén (a mi különben több év óta így van) 3570 koronát ir elő: addig az intézeti tanulók élelmezésére csak 4100 koronát juttat. Az aránytalanság még nagyobb, ha azt tekintjük, hogy ebben a 4100 kor. ban benne van az intézeti nevelő-élkezesi költsége is, ami circa 400 k.-ra tehető évenként. Ezek szerint 10 tanulónak évenként élelemmel való ellátása csak 130 koronával kerül magasabb összegbe mint a felügyelet, az igazgatás és a szolgaszemélyzet díjazása. Hogy hol lehetne s kellene megtakarítást eszközölni, annak közelebbi megjelölése kevésbé tartható reánk. De hogy a mai berendezésben bizonyos irányú luxus évenyesült: azt a jelzett számok sejtetni engedik eléggé. Ugy gondoljuk, hogy az alapító intenciójához közelebb járnánk, ha a fölösleges személyi költségeket inkább arra fordítaná az intézet, hogy jótékonyágát több tanuló felvételével szélesebb körre terjesztené ki. Az intézetnek a gondnoki expozéban tervezett kitélepitése tárgyában teljes megelégedést szerzett nekünk a ft. egyh. ker. közgyűlés átlásfoglalása. Nem vagyunk ugyan abban a nézetben, mintha az intézetnek megfelelő helyre való kitélepitését örök időkre megtiltáná vagy lehetetlenné tenné a végrendelet bármily szorosan értelmezett szövege. De csupán néhány száz koronányi problematikus előnyért csakugyan kár lett volna a kerület által is el nem fogadott helyeserét keresztülvinni.

A dolog ugyanis úgy áll, hogy ha az intézet a nyugoti soron levő Vértesi-féle házba költözik ki: akkor ezután a lakás után megszűnik a házbérleti jövedelem, a mi eddig évi 1000 korona volt. Igaz, hogy a Piac-utcai helységnek felszabaduló lakosztálya után 1600 korona házbér-bevétel volt kilátásba helyezve. De hát érdemes-e azért az évi 600 korona jövedelemtöbbletért az intézetet mostani helyéről kizavarni? Am engedjük meg, hogy a több ezer koronára rugó tőke elvesztése miatt a szigorú takarékoság elvét kell érvényesíteni a gazdálkodás egész vonalán, annak minden legkisebb pontján, s így e 600 korona bevételi emelkedés is indokolta volna némileg az átköltözködést: de ezzel a nyereséggel szemben mindkét épületnek újabb javítási költségére épen az intézeti „főcurátor“ 2700 koronát kíván előírni, a mi — mérget vehetünk reá — meg sem áll 3000 koronáig. És így a remélt hasznot öt éven át emésztette volna fel a reperáció.

Ne ebben a kis szabású helyeserében keresse hát az intézet agilis gondnoka a kibontakozás és a továbbfejlesztés fonálát. Felfogásunk szerint — a szem előtt tartandók szoros szem előtt tartásával — a piac-utcai helységet a Vértesi-féle házzal együtt kedvező alkalom nyíltával el kell adnia az intézetnek, de közben már gondoskodnia kell arról, hogy megfelelőbb hely beszerzése legyen biztosítva. Az országos tanítói árva-ház példája eléggé jelzi, hogy hol, mely irányban kell keresni az újabb elhelyezkedést. Az körülmény, hogy a felette értékes telken avult, régi, célszerűtlen épület szolgál most helyiségül: sürgeti a helyzet szanálását. Nincs benne semmi lehetetlenség, hogy minden irányban kielégítő megoldást ne nyerhetne a kérdés.

Csak még egyet. A költségvetésben a reménybeliség címe alatt nem csak a tervezett bár mellőzött atkötözés folytán megürülő helyiség után van bevétel előirányozva, hanem azon az alcímen is, hogy a bérletek jövedelme 25%-al emelkedni fog, a mi egy értelmű egy egész évre számítva 744 korona 54 f. újabb bevétel képződésével. Nem ismerjük ugy a részleteket, hogy valjon ennek az emelkedésnek a sorsát érinti-e az áthelyezés tervezetének meghiusulta? De akár érinti akár nem: abban a meggyőződésben vagyunk, hogy ha e bérletek ebben az arányban növekednének is: az utóbbi két évtized bérleti viszonyai által adott előnyök nem lesznek kellőleg kihasználva ezzel az emelkedéssel. Elvárjuk azért az intézet vezetőségétől, hogy a különben is igen sok anyagi károsodást szenvedett intézetnek az érdekében ebben az irányban is nagy buzgóságot fog kifejteni, s az érvényben levő bérleti szerződések lejártával kiváló gondoskodása tárgyát fogja képezni az, hogy a nyilvános árverés igénybevételével a bérleti tételek a jogos magasságig emelkedjenek.

A hajdu-böszörményi egyház a város hozzájárulásával polgári leány-iskolát létesített. Egyházkerültünk örömmel vett tudomást az új tanintézet létrejöttéről, elismerését fejezte ki úgy az egyház mint a város előjárósága iránt a hozott áldozatokért. Ft. püspök urat felkéri, hogy a nyilvánosság jogának kieszközölése céljából intézzen felterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz.

A tetétleni lelkésznek a kongrua igénybe vételével nyugdíjjal való ellátását a vonatkozó szabályzatok miatt nem látja egyházkerületünk kivihetőnek.

Több rendbeli egyháznak a megígért tőkesegély kiutalásáért felterjesztett sürgető kérvénye pártolólág küldetik fel a konventre. Örömmel vette tudomásul egyh. ker. közgyűlésünk, hogy a f.-szabolcsi egyházmegyének Nyiregyházán létesítendő leányinternatusa a jövő tanév kezdetén meg lesz nyitva.

A nagy-bányai egyházmegye részéről a törvénytelenül együtt élők ellen sürgetőtt intézkedést részint mert az utóbbi évek tapasztalata szerint azoknak száma a beérkezett jelentések szerint nem nő, de fogy; részint mert a korábbi ilyen irányú fellépésének törvényhozásilag való intézkedés érdekében eredménye nem volt, nem kíván tenni egyházkerületünk, hanem a kór terjedésének gátolását a lelkigondozástól várja.

Tárgyaltattak az egyházkerületi és a népiskolai tanügyi bizottságok jelentései, azoknak jegyzőkönyvei alapján. Terünk nem engedi, hogy a különben sem sürgős kérdések elintézéséről referáljunk, találkozunk velők majd a megjelenő jegyzőkönyvben.

November 22-én délután adásvételi és csereszerződések, díjlevelek megerősítésével foglalkozott a közgyűlés, s áldáskívánások között esti 7 órakor oszlott el.

(Vége.)

Nyilatkozat.

E lap f. é. 48. számában „A vésztői lelkészválasztás” cím alatt „Több választó” aláírással az fogatott reám, hogy én „törvényellenesen kunyoráltam ki levelekben a szavazatokat. Sőt a socialista egylet elnökét két levelemben is: „szeretett elvtársamnak” címezgettem”. — Ugy az ügy, — mint a magam érdekében ki kell jellentennem, hogy ez csak ráfogás, hogy ne mondjam, rágalom. Ugyanis: nem tagadhatom, ugyan, hogy az időben, a mikor a volt lelkész ellen hozott ítélet Vésztőn még ki sem hirdettetett, ottani jó ismerőseim

közül egy párnak irtam tudakozdó levelet. Azonban én socialista nem voltam, nem vagyok; és nem tudtam s mind e mai napig sem tudom, hogy Vésztőn ki a socialista egylet *elnöke*, sem azt, hogy ki a socialista? Ennél fogva nem írhattam és nem is irtam e megszólítást senkinek: „elvtárs”. Sőt e szót élttemben tán most írom le először. Én a politikának az egyházi ügyekbe bevitelét soha nem helyesletem; sem a magam sem más érdekében azt soha nem tettem; tehát a vésztőiekkel szemben sem. Hogy aztán az én leveletem telebbezés esetén, a bíróság a 233. § a) pontjába ütköző vétségnek minősíti-e? Azt telyesen reá bízom a vizsgálatra és a bíróságra. Hogy megválasztásomat „több választó” nem tartja reám nézve dicsősségteljesnek, az magától értődő dolog. Vajjon hát ha ama párt lett volna a győztes, az a választás dicsősségteljes lett volna-e? Hogyne! Hiszen ott más község socialistái is működtek. Volt tehát „fényes segédlet”! Már pedig a mai világ, a hol fény van, dicsőséget is hajlandó latni!*

Peér, 1901, december hó 2.

Csák Aladár.
ev. ref. lelk. sz.

IRODALOM.

Megjelent a „Bibliai Képek” „rövid s népszerű bibliamagyarzatok” füzeté, jobban mondva vaskos kötete írta Sz. Kiss Károly, nyomatta Spitzer Sandor könyvnyomdája Kaposvár 1901. ára 5 korona. Rövid előszó után 62 egyházi beszéd áll előttünk, 258 lapon. A beszédek népszerű, élénk modoru és élénk figyelmet ébresztő bibliamagyarzatok, a minőkre valóban szükségünk van. Rövidségük frissességük Luther nevezetes intésére emlékeztetnek: „Tritt frisch auf, thu's Maul auf, hör' bald auf”: A részben már alétt, részben lázasan lélegző társadalom sok-bajának akár enyhítésére, akár megörvosolására lehetne-e másuvá fordulni, mint az *Iráshoz*, és annak életadó kutféjéhez? A tulfeszített munka, a tultajtott versenyfutás korának eme napjaiban, mikor a tarsadalom homlokán annyi aggodalom borong, sőt annyi halálverejték gyöngyözik, megutálhatnák-e az emberiség jobbjai a nagy vigasztalást: „jőjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterhelteketek, megkönnyebbitlek titeket?” És mikor a sikamlós utakon, a lelki sötétségben annyian jutnak veszedelmes lejtőre: lehetne-e véka alatt rejtegetni a gyertyát? Nap nap után látunk egy-egy éber órállót, ki a véka alól kiragadott gyertyát magasra emeli, hogy mindeneknek világoljon. Ref. anyaszentegyházunk igehirdetői elég serényen hintik a világosságot és törekesznek szólni az ígét mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. A Sz. Kiss Károly előttünk álló műve nem közönséges buzgóság és lelkesedés tanuja, sok és értékes tapasztalat, nagy igazságszeretet és úgyszeretet eredménye. Tanítani, javítani és emelni igyekszik az em-

*Ezzel ezt az ügyet lapomban befejeztek kell nyilvánítanom. Mert bár én főként a lelkészválasztásoknál minden korrupciónak halálos ellensége vagyok s azt üldözendőnek tartom ilyen személyes jellegű perek elintézésére az egyházi sajtó *előleges* állásfoglalását nem helyeslem. De napirendre kell tennem e tárgy felet már csak azért is, mert közvetlen a Csák-család köréből éppen ma 2 olyan levél fekszik előttem, melyeknek a tartalma *megdöbbenő* és valószínűleg új fordulatot jelent a kinos ügyben. Szerk.

bert, öregíteni az anyaszentegyház dicsőségét, megé-
píteni az Ur házábanak romlásait, a csüggeteg prédiká-
toroknak emlékeztetése hozni. „*mely szépek az evan-
gyéliom hirdetőinek lábai.*“ Egyelőre is óhajtottam
a Bibliái Képek kötetéről megjegyezni ennyit, addig is
míg talán nem sokára több időhöz juthatok és kimutat-
hatom, hogy a magas foku buzgalom és lelkesedés
miként oldá meg a nagy föladatot. A részletes könyv-
bírálatra tehát e helyen ígéretet teszek. De szükséges
dolog, hogy ha az Ur némelyeket rendelt tanítókat és
írókat, rendeljen buzgó hallgatókat és olvasókat is, csak
igy könnyebbíthetjük meg egymás munkáját. Tisztelet-
tel ajánlom Sz. Kiss Károly nagy igmánda ref. lelkész
ur művét (u. p : Nagy-Igmánd Komárom megye) lelkész-
társaim nagybecsü figyelmébe.

V. Zs.

A „**Vasárnapi Ujság**“ november 24-iki száma 25
képpel s a következő tartalommal jelent meg : „A Mü-
esarnokból“ (képekkel Balló, Fényes, Nyilasy, Paczka,
Paczka Kornélia, Pataky, Poll, Vágó Pál, Vaszary János
festményei és Telcs Ede szoborműve után). — Költe-
mények Pásztóitól és Vértesy Gyulától. — Regénytár :
„Az új hajítások“. Regény Irta : Gyarmathy Zsigáné
(Goró Lajos eredeti rajzaival). — „A jövő világából“.
Fantasztikus regény. Oroszból fordította Ambrozovics
Dezso (képekkel). — „Piroska és édesanyja emlékeül“
Arany László hátrahagyott munkáiból. „Az Arany
családról“ (Arany László és neje, Széllné Arany Juliska
és leánya, Piroska arcképevel) Baráth Ferencztől. —
„Réjane asszony a Vigszínházban“ (arcképpel és képek-
kel). — „A Rilo- és Rhodop-hegységek vidéke“ Merkl
Edétől. — „Próba-vonatok száz kilométer óránkénti
sebességgel“ (képpel). — „Czolgosz kivégzése“ (képpel).
— Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek,
Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendszeres heti rova-
tok. — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre
négy korona, a „Politikai Ujdonságok“-kal és „Világ-
króniká“-val együtt hat korona. Megrendelhető a Fran-
lin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egye-
temtűca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes
Néplap“ legolcsóbb ujság a magyar nép számára félévre
2 korona 40 fillér.

KÜLFÖLD.

Küzdelen a protestánsok és a katolikusok között
Németországon.

Ha a középkori sötétség után óhajtozó klerikalis-
mus ténykedéseit, a mivelttség és felvilágosodás vissza-
fejlesztésére irányuló törekvéseit szemügyre vesszük,
azt találjuk hogy ezen szóval eléggé el nem ítéltető
irányzat eszközei mindenütt, minden országban ugyan-
azok : durva erőszakoskodás, a szabad vélemény elnyo-
mása, minden nemesebb érzelmek kigunyolása. Téved-
nék, a ki azt hinné, hogy a klerikálisok csak ott lép-
nek fel támadólag, a hol hatalmasoknak érzik magukat
híveik számánál, vagyoni posíciójoknál fogva. Az a küz-
delem, a mely jelenleg a világosság és sötétség fiai
között Németországon folyik élénken ellent mond ezen
felfogásnak. Bár a német katolikusok egy része hatá-
rozottan belátja, miszerint a német felvilágosodott szel-
lemmel, a germánok önálló, erélyről tanuskodó jelle-
mével sehogy sem egyeztethető össze oly vallás a mely
káprázatos kultuszával megragadhatja ugyan a szívet

egy pár pillanatra, de az értelmet egyszerűen kigu-
nyolja, mégis a klerikálisok egy jobb ügyhöz méltó
buzgalommal belebocsátkoznak az áldatlan szélmalom-
hareba. Ők, a kiktől semmi sem áll távolabb, mint a
felekezeti békességre való törekvés, a protestánsokat
azzal vádolják, miszerint támadásaikkal ismét föl akar-
ják idézni a kultur-harcot.

Valóban Németországban a kedélyek a vallási
érdésekkel meglehetősen fel vannak izgatva s nem
lehetetlen, hogy az új kultur-harc csakugyan bekövet-
kezik. A németországi klerikálisoknak rendkívül fáj, hogy
az osztrák evangéliumi mozgalmat, prot. honfitársaik
ugy erkölcsileg, mint anyagilag hathatósan támogatják.
A katolikusok szolgálatában álló „Germania“ hevesen
kikel ezen eljárás ellen s a többek között a követke-
zőket mondja : Ha a német pénzzel segélyezett agi-
tátoroknak „El Rómától“ annyi mint „El Ausztriától“,
az az a német Ausztria preparálása a Poroszországgal
való egyesülésre, vajjon akkor nem dinasztia-ellenes és
hazaáruló-e ez a mozgalom ? Vajjon a birodalmi kor-
mány, mely a szövetségi és baráti viszonyt Németor-
szág és Ausztria között csorbitatlanul fennakarja tartani,
nyugodtan nézheti-e, hogy az egyes országok kormányai
az osztrák evangéliumi mozgalmat támogatják s ez ál-
tal a habsburgi dinasztia romlásán munkálkodnak ?
Ezzel szemben a „Reichsbote“ a következő ellenkér-
dést állítja fel : „Mit mondanának a katolikusok, ha mi
a péter fillérek gyűjtését Németországban politikai de-
monstrációnak tekintenénk Olaszország ellen és köve-
telnénk a gyűjtés betiltását, mivel ez által olyan intéz-
ményt támogatnak, a mely egy velünk szövetséges
állammal conflictusban áll ?“

A Grassmann-féle röpirat Liguori moral theologia-
járól egész Németországon, de különösen Bajorország-
ban nagy prot vert fel. A katolikus sajtó, ugy az egy-
házi, mint a világi erősen agitált a röpirat ellen, ez
által azonban csak még jobban reá irányította a kö-
zönség figyelmét ezen munkára. Grassmann, a kit val-
lás elleni izgatás miatt vád alá fogtak, a nürnbergi orszá-
gos törvényszék fölmentette, de röpiratainak a megsem-
misítését határozta el. Egyházi szempontból igen érdekes,
hogy a bajor püspökök pástorleveleikben mindnyájan
foglalkoztak Grassmann munkájával s fölháborodva
utasították vissza még annak a lehetőségét is, hogy
bárkit is erkölcselenségre tanítanának a gyóntató kér-
désék által. Éppen így irt a katolikus sajtó. Másfelől
hallatszottak a sajtóban olyan hangok, a melyek köve-
telték, hogy a katolikus semináriumokban és fakulta-
sokon az összes erkölcsi oktatás revisio alá vétessék.
Ezen ügyből azonban a katolikus egyház mit sem
tanult. Midőn a Grassmann-féle eset miatt a katolikus
sajtó csak nem magán kívül volt a dühtől, egy szer-
kesztő, Kutschera Münchenben „St. Liguori hírnökei“
cimmal folyóiratot adott ki, a melylyel sikerült neki
sok embert félre vezetni. Ugyancsak az ő nyomdájában
jelent meg egy volt római katolikus lelkésznek Ferk-
nek, a ki jelenleg ó kath. lelkész Grácban, egy másik
Liguori röpirata, amely saját értekezéseit tartal-
mazza, csak a textus van véve a hirhedt moral theo-
logiából. Ezen munkát, még mielőtt forgalomba jött
volna, lefoglalták, Kutscherát pedig a sajtó által gya-
korolt vallás elleni izgatás miatt két havi fogságra
ítélték.

Nem csak a Grassmann-féle röpirat, hanem egy
müncheni tanítónak Kerschensteinernek az esete is so-
kára foglalkoztatta az elmúlt nyáron a kedélyeket.
Kerschensteiner 1900-ban a müncheni városi tanács

egy ujonnan felállított katolikus felekezeti iskola vezetőjévé tette. A tanács ezen határozata ellen a katolikus körök a sajtóval egyetemben élesen kikeltek mivel Kerschensteiner vegyes házasságban élt.

Neje protestáns; ő maga is ezen egyház szertartása szerint kelt egybe s gyermekeit is evangélikus vallásban neveli. Mindenesetre szó férhetett ahoz, hogy ily körülmények között alkalmazható-e egy tanító katolikus iskolában. Amde Kerschensteiner már több mint husz évig volt alkalmazva katolikus iskolában s a vallást felebbvalói általános meglegedésére tanította. Ennélfogva különösnek tűnt fel, hogy a városi tanácsot ezen kinevezés visszavételére akarták kényszeríteni. Azonban a tanács meghagyta Kerschensteiner állásában; hasonlót tett a miniszterium, is, a hová az ügyet megfelebbezték. Most már a sajtó a centrum féktelen izgatásai következtében a püspökök avatkoztak bele a dologba, a mennyiben a királyhoz, illetőleg a régenshez folyamodtak, hogy jövőre a vegyes házasságban élő tanítók ne alkalmaztassanak katolikus iskolákban. A régens azonban a püspökök kérelmének nem adott helyett, hanem a miniszterium által kibocsátott határozatában hivatkozott azon országos törvényekre, a melyek teljes szabadságot biztosítanak a szülőknek arra nézve, hogy gyermekeiket milyen vallásban neveljék. Ez a határozat a vallási türelemnek és a pártatlanságnak igen szép bizonytsága.

Azon feszültséget, a melyet a klerikálisoknak az utóbbi években tapasztalható vakmerő fellépése idézett elő a protestánsok és katolikusok között, rendkívüli mértékben növelte ez utóbbiaknak f. év augusztus 25--29. napjain Osnabrückben tartott gyűlése, Ezen a katolikus gyűlésen különféle egyházi ügyek elintézésén kívül a főtárgyat a protestánsok elleni támadás vagy is a mint ők kifejezték, „védekezés” képezte. Az elnök megnyitó beszédében mindjárt említést tett a küszöbön álló kulturharerról, a mely nem az állam által a katolikus egyház ellen hozott törvények miatt következik be, mint egykor, hanem azon egyházellenes agitáció következtében, a melynek szomorú hatását első sorban a katolikus egyház papjai érzik, a kiket az ellenfél a guny minden fegyverével igyekszik nevetségessé tenni.

Az apologetikus irányu értekezések csucspontját Gröber birodalmi képviselő felolvasása képezte, a melynek címe ez volt: „A szent, katolikus és apostoli egyház”. Idézünk ezen értekezésből egy részletet annak bizonytságaúl, hogy a klerikálisok miképpen gondolkoznak egyházukról: „Egyedül a katolikus egyház képes történelmileg fölmutatni a szakadatlan összefüggést Péter és XIII. Leo között; tana az apostolok tana. A tanbeli egység valamely vallás által csak akkor őrizhető meg, ha van egységes szervezete, élő tekintélye, a ki a hit egységét biztosítani tudja. A keresztyénség nem lehet egyház nélkül, az egyház pedig tekintély nélkül. Ilyen egységes tekintélye egyedül a római egyháznak van. A többi vallási társulatoknak nélkülözniök kell ezen élő központot, ezen állandóan örökös tekintélyt. A ki a hittant a szabad kutatás elvén építi fel, az nem követelheti komolyan a hit egységét. És ha állit is fel valamely vallásos társulat hitvallást, de a mennyiben minden tagjának megengedi ezen hitvallás magyarázását, a hitbeli egység csak a papiron van meg, de az életben és a valóságban fel van adva. A Krisztus valódi egyháza, a katolikus egyház szent; megvannak a csodái, szent férfiai és asszonyai. Ezek között Liguori. Senki, sem a ki ezen férfiú életével csak irataiból is

megismerkedett, merészelté valaha kétségbe vonni ezen férfiú erkölcsi tisztaságát. Csak egy örült férfiú merte bemocskolni napjainkban ezen szent emlékét. És a legnagyobb baj nem az, hogy ezt egy örült ember tette, hanem az, miszerint ezrek hisznek ezen piszkos irat igazságában. Nem akarom hogy e piszkos irat szerzőjének a neve gyűlésünk jegyzőkönyvében helyet foglaljon, A katolikus egyház intézményei közül különösen a gyónást és a nötlenséget támadják meg; a kettő összefüggésben van egymással: a hol nincsen nötlenség, ott lehetetlen a gyónás. A gyónás titkának a megőrzése lehetetlen volna a házas emberre nézve.

Az atheismus elleni küzdelemben minden keresztyénnek egyesülnie kellene, mert ez közös ellenség. E helyett megtámadják a katolikus egyházat. A régi társulatokhoz, a melyek, ha nem is rendeltetésök szerint, de tényleg főfeladatukat a katolikus nézetek támadásában keresték, a birodalmi kultur-harc bevégezdése után az Evangéliumi szövetség lépett. Sőt az utóbbi hónapokban olyan evangélistai társaság alakult, a mely az evangéliumot nem a saját soraiban található hitetleneknek, hanem a katolikusoknak akarja a legkegyesebben szolgáltatni. Igazán nagyon barátságosak; csak hogy nekünk katolikusoknak már 1600 évvel előbb megvolt az evangéliumunk, mint ama vallási közösségek elő állottak volnak, a melyekből az evangélistai társaság létesült. Ennélfogva lemondunk az evangélistai társaság evangéliumáról és azt a jó tanácsot adjuk, hogy bibliáikat inkább vigyék a német egyetemek protestáns tanárai közzé. Igen nagy mező volna ott a hitetlen tanárok evangélistálására. Ha pedig az evangélistai társaság ezen barátságos tanácsunkra sem akar elállani feltett szándékától, kérjük, feleljenek meg legalább arra a kérdésre s később aztán a szerint rendezkedjenek be: melyik evangéliumot akarják hát tulajdonképpen az urak nekünk nyújtani? Talán Dr. Lather tanárét vagy a Dr. Kálvinét? Talán Häckel tanár evangéliumát vagy a Harnackét? Erről tudósítsanak előbb az urak bennünket, hogy bibliáik kiadását e szerint rendezzék be, mi pedig tudhassuk, hogy mit is akarnak nekünk adni* stb.

(Folyt. köv.)

Veress István.

NEKROLOG.

RÁCZ MIKLÓS.

(1843—1901.)

(Folytatás)

1874-ben, midőn Karczagon megválasztatása szóban forgott: a kunhegyesiek azonnal elhatározták, hogy készek a lelkészi fizetést megjavítani és bár a megválasztás nem sikerült: azért mégis beválták ígéretüket s mindkét lelképásztori állás fizetését 300—300 frttal megjavították. 1876-ban Szatmárra kapott meghívást, de már akkor azt válaszolta, hogy bárhova s bármily fényes ígéretekkel hívnák is, ott nem hagyná Kunhegyest, oly nagy hálára érzi magát kötelezve Kunhegyes iránt. És valóban ez az egyház, a mely a közönséges mértéken felülemelkedett nemes gondolkozását és érzését mindig kimutatta: ezt a hálás érzést és gondolkozást teljes mértékben megérdemelte. A családalapítást is Kunhe-

gyeshez kötötte. Még 1870. őszén házasságra lépett kunhegyesi lakos, egyházigondnok, később városi főkapitány Polgár István leányával Erzsébettel Házasságukból 3 gyermek származott. 2 leány és egy fiu. A leányok férjei tisztos társadalmiállást foglalnak el; hasonnevű fia szintén; 1897. óta doktor juris és ügyvéd. „Családieletem — írja önmaga — Istennek legyen hála érte, csendes megelégedett és boldog volt, de hamar bekövetkezett s folytonosan tartó betegeskedésem nem kis mértékben megkeserítette azt.”

„Betegeskedésem — írja tovább — hivatali működésemet is megbénította mind, e mellett is folyvást igyekeztem megtenni, a mit csak lehetett.” Emegjegyzésére mindazok a kik egyházkormányzói működését ismerik: azt fogják mondani, hogy annál többet és annál jobban teljes egészség mellett sem tehetett volna, mint a menyit és mint a hogyan tett. Hogy annyit és úgy tehetett betegsége mellett is ugyszólván nagyrészt a négy fal közül: annak oka adminisztrátori tehetségében, kollegiálisában, a tanítókhöz, néphez és káplánjaihoz való viszonyában rejlett.

A legkitünőbb administratorok közül való volt. Rendkívül értette, — művész volt benne — hogy mit, ki, mikép, hol, mért, mikor és mily eszközök által tegyen. Pedig a ki ezt tudja, az nem egy egyházközsége, hanem sokkal terjedelmesebb és bonyolodottabb societást is el tud kormányozni. Sok minister sántit ezek közt a kérdések közt. Kollegájával, akár idősebb, akár fiatalabb volt az, a legjobb viszonyt igyekezett fentartani, ez levén a conditio sine qua nonje annak, hogy mindenek ékesen és szép renddel folyjanak az egyházban. A tanítókhöz mindenha jó barát vala; hiveivel való bánásmódját ezek a kharismák jellemezték: szeretet öröm, békesség, türelem, szivesség, jóakarát, hit, szelidség, önmegtagadás. Káplánjának atyai barátja volt, még a gondolatját is igyekezett kitalálni és ott a hol szükség volt rá, a lelkipásztorokodás minden ágában olyan utbaigazításokat adott, a melyeknek helyes voltát lehetetlen volt át nem látni. És mindezt oly természetes módon tette hogy az illető maga sem vette észre, hogy ötet most oktatták valamire. Ilyen allureökkel a kunhegyesi egyházat a tökéletesedésnek sok lépcsőjén emelte fel oda, a hol most áll, a legrendezettebb, legvirágzóbb gyülekezetek sorába, a hol öröm munkálkodni.

Mikor odament, csak 2 leányiskola volt: Agitatót kezdett és évekig folytatta, a 3. leányiskola felállítása érdekében, a mi 1882-ben meg is lett. A hatalmas monumentális két tornyu templomban nem volt orgona, évekig agitált e mellett is több kinyomatott egyházi beszédéből 275, sajátjából 100 forintot, együtt tehát 375 forintot adott e célra s buzgó törekvését siker koronázta mert 1884-ben beállították a puszván adakozásból épült 5000 forintnál többbe került orgonát.

1883-ban kollegája Székely Károly esperessé választott s akkor az egyháztanács elnöke ő lett, kollegája többé semmiféle ügyben otthon bele nem szólott, sőt gyűlésbe sem ment el többé soha. Így tehát úgy az egyházi mint az iskolai ügyek vezetése egyedül reá maradt. Nagyteher egy 8000 lelket számláló gyülekezetben kivált akkor volt az. Ebben az időben ugyanis az egyház anyagi ügyei nagyon rossz lábon állottak, évek óta deficitel küzdöttek, egyik adósságot a másikkal fedeztek s újabb újabb kölcsönöket vettek fel. Első dolognak tartotta tehát tiszta képet alkotni az egyház anyagi állapotáról, bevételéről s kiadásairól, összehalmozódott terheiről; aztán egy népes értekezletet tartott és ott őszintén feltárta a helyzetet, kijelentvén, hogy a bajon

csak jelentékeny adóemeléssel segíthetnek. A dolgot megvitatták, hányták vetették minden oldalról s az értekezlet megállapodásra jutott, ezen megállapodás folytán aztán úgy a presbyterialis, mint az egyházközségi gyűlés minden ellenmondás nélkül elfogadta az általa javasolt jelentékeny adóemelést. Ez is azt bizonyítja, hogy a presbyterian elv — a mely iránt ma már nincs érzék — mily hatalmas motivum az egyházi-élet fejlesztésében, ha elejétől fogva minél tágabb körű nyíltság, őszinteség vezet alkalmazásában. Minél szélesebb az alap, a melyre támaszkodunk: annál erősebb az épület, mit azon a jövőre számára építhetünk. Így ezen az alapon vergődött ki a kunhegyesi egyház is adósságaiból, pedig időközben sokat építkeztek, fizetésjavításokat eszközöltek a nélkül, hogy bármi békételenkedés is fordult volna elő a közsönség részéről, 1890-ben ismét egy súlyos terhet kellett a néppel elfogadtatni. Ugyanis szükségessé vált a nagy templom tetőzetének újra fedése s külső falazatának és a tornyoknak kireperáltatása. A költségvetés meghaladott 8000 frtot s ennek fedezésére az állami egyenes adónak 22% ja vettetett ki a hivekre. Jól olőké-sztívén a dolgot, hivei ezt is egyhangulag elfogadták s az egész összeg 1 mondd egy évre kivettett s dícséretére legyen feljegyezve a kunhegyesi népnek, ezen a többi mellett már igazán súlyosnak mondható terhet is zugolódás nélkül vette vállaira s egy év lefolyása alatt több mint 8/9 részét be is fizette.

Az 1883. évben egyházmegyei tanácsbíróvá és gyámintézeti pénztárnokká is elválasztott s így alkalmat nyílt arra, hogy munkálkodását s most már szélesebb körre is kiterjeszthette. Fentebb jelzett tulajdonai itt is érvényesültek azzal a hozzáadással, hogy a bírói hivatalra rendkívüli mértékben képesítette ítélőtehetségének ritka biztos volta — e megbecsülhetetlen adomány, a mely oly ritka az emberek között. A hol kényes ügy volt, őt küldte oda az egyházmegye s volt rá eset, hogy a gyülekezet békessége érdekében még predikálni is félállott betegen — az idegen gyülekezetben s actiójának volt is foganatja. Dialecticája rendkívül ügyes volt. Levélben gyakran egész irodalmi vitákat improvizáltunk, a melyekre nézve jellemző az, hogy ő az ellennézetet mindig tisztelettel boncolgatta, azért vitáink folytonosan a fair play színvonalára maradtak, pedig ötet betegsége, engemet a fiatal vermérséklet kizökkenthetett volna a kerékvágásból. Ez soha sem történt meg.

E felett különben öröködt azon tíz év alatt, a mely időn át egymást ismertük, az az érzélem, a mit elejétől végig tápláltunk egymásiránt, a mit a több rendbeli nagy mepróbáltatások, melyeken ez idő alatt mind ketten keresztül estünk, csak folytonosan erősítették.

De volt még egy tulajdonsága, lelki ajándéka, a mely megmagyarázza azt a szeretetet és sikert a mit elért és folyton megőrzött hiveinek lelkében és az egyház életében. Ez szónoki tehetsége. Még leveleiben is ez dominál benne. A szónok soha sehol sem tagadja meg magát benne. Egyenesen arra volt tere.ve, hogy szónok legyen. Kedélyvilága olyan érzékeny mint a viasz, nyomot hagy benne minden; vagy mint a phonográf lapja, mely hiven leraktározza — bár szokszor nagy fájdalmak között — az élet henyomásait és adandó alkalmakkal élethiven visszaadja azokat. E mellett az emberilet nagy problémái iránt is érdeklődik; nem csupán a biblia elsőrendű vezérfénye mellett kutat ezek után a megfejtésért, hanem ezenkívül a nagy írók és költők munkáit is szüntelen olvassa. Betegsége miatt félülő helyzetben szokott volt feküdni folyton ágyában és sokszor az éjszaka nagy

részét áimatlanul töltötte. Ilyenkor születtek tervei, s ilyenkor olvasott sokat. Arany János (a betegek keserű napjainak mindenha való megédesítője), Aristophanes és a többiek jertek elő sorban egymásután. Emberismerete is folyton jobban elmélyült ítélőtehetségének rostáján keresztül. Ezek adták meg a szónoknak a tartalmat. És mint mondjunk ez előadásról? Az — fájdalom — e földön örökre elveszett volt. A nélkül pedig csak fényképet adhatunk, de festményt nem annyival kevésbé életet és valóságot. Én csak testének romjaiban halottam a templomi szószekeken. Mikor belépet abba az áhitatra gerjesztő, imposáns templomba, az ismeretlen ember nem gondolta volna, hogy az a kis sápadt ember meg tud felelni annak a templomnak. Hajh de mikor felállott a szószekekre, hogy megnőtt egyszerre. Rögton uralkodott templomon és közönségen. Hangját egyenesen ennek a templomnak alkotta az alkotó. Volt benne valami olyan zengés, a mi még a szédítő magasan levő 2. emeleti karzaton is érthetővé tette azt. Még mikor halkan csaknem suttogva beszélt: akkor is érthető volt minden zugában a templomnak. Kedves, megnyerő, tiszta hang volt. És mellé olyan aluróket még nem láttam soha egy szónoknál sem, mint Ő nála. Ha imádkozott, csordultig tele lett a vele imádkozó sziv. A Révész Bálint iskolájának a zamatja érzett rajta, de jobb volt magánál a mesternél is. Ez iskola hibája, a szavaknak, többször mint nem, az orron átszűrése nála nem volt meg. nála minden természetes volt, minden meleg volt, minden szín és íz volt, mindennek a maga színe és íze volt s minden úgy feslett ki magától mint a rügyből a virág szirmai. Szokása volt azokat a műveket, a melyeket classicusoknak tartott, egy bekötött könyvbe írni. A többek közt benne volt a Baksay Sándor imádsága lekipásztorságának 25 éves jubileumán. Egy este az imádságról és imádkozásról beszélgettünk Istenhez úgy kell beszélni, mintha közvetlenül előtte állanánk és mikor p. o. ezt mondjuk ki Ő előtte: mi Atyánk! ezt éppen azzal a hanglejtéssel kell kimondani, mintha az atyánknak mondanók. És mégis sokan lenyomják a hangjukat e szó kiejtésénél, a mi által az bizalmatlanná vagy parancsolóvá válik, éppen ellenkezőleg azzal a tartalommal a mit e szó rejt: mi Atyánk! stb. stb. És a discursus után elimádkozta a Baksay imádságát. A tulajdonképeni szónoki beszédnél: a predikálásnál is a közvetlenség dominált nála, hogy a saját szavait használjam: minden különlegességtől ment, egyszerű, természetes előadása volt, mely minden érzelmeit hiven tolmácsolja, meglágyít, elrökenyít, megdöbben és megráz. A közönség vele uszott érzelmeinek árával mint a folyam árával az uszó. Egész lelke benne élt abban a mit beszélt. A halottak felett pedig mindig a gyászoló család specialis viszonyaihoz alkalmazta szavait. Nagy befolyása a lelkekre ebben rejlett. Mint predikáló szónok, azt hiszem, Révész Imrétől tanulhatott legtöbbet, a kit rendkívül szeretett, sokat emlegetett s általában a protestáns lekipásztor mintaképének tartott. De azt hiszem, hogy mint igehirdető szónok is eredeti volt. Az meg meggyőződésem, hogy hibátlanabb és a természetet tisztábban látó s interpretáló szónok már nem lehetett. Meggyőződésem az is, hogy kiváltképpen a gyakorlati theologia tanárának lett volna jó. Erre képesíték kitünő szónoki tehetségein kívül a lekipásztori pálya practicus problémáinak megoldásában mindig mutatkozó nagy tapintata és nagy érzéke az ifjak lelkére hatásban. De mégis szónoknak volt legnagyobb s maga is a szónoki sikerekben gyönyörködött legjobban, az előadói művé-

szetről beszélt és irt legörömostebb, bár minden művészetet szeretett. Mikor egy izben ő a kontinens egyik nagy tragikai művészevel folytatott beszélgetésemet leirtam neki egy levélben, meg azt, hogy az a művész mint szavalt előttem Sophoklesből: egész hosszú levelet ír és arról tárgyal, hogy az Isten igéje világot alkot az emberelé, mely szép és bámulatos nagy nekünk meg ezt a világot kell feltárnuunk, bevilágítunk, megismertetnünk és megszerettetnünk hallgatónkkal. E végre szorgosan mélyen és alaposan kell tanulmányoznunk az Isten-igéjét, hogy azt hallgatónk is oly bámulatos szépnek és nagynek találják stb.

(Vége köv.)

Csánki Benjámin.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gróf Rádai Gedeon meghalt.** Ezt már minden magyar református ember tudja a lapokból. Gondoskodtunk, hogy nekrológja kompetens kezekből lapunkban is nemsokára megjelenhessék. Most hat csak egyszerű feljegyzésére szorítkozunk a szomorú hírek. Nagyon sokat vesztettünk elhunyt jelesünkben. Részint személyes érintkezésünkől, részint hozzánk írott magánleveleiből, részint pedig közhasznú egyházi tevékenységéből, mely mindenkor egyszersmind igaz magyar hazafias jellegű is volt, jól ismertük őt szívében lelkében. Elment . . . s aggódva tekintünk közöttünk üresen maradt helyére . . .! Különben vettük a következő gyászjelentést. A békés-bánáti ev. ref. egyházmegye fájdalomtól mélyen meghatva jelenti hogy halhatatlan érdemű egykori gondnoka, ki 24 éven át páratlan buzgalommal és hűséggel fáradozott és állott őrt közügyeinél **id. gróf Rádai Gedeon** a f. h. 29-én, életének 72-dik évében, Budapesten, hosszabb szenvedés után elhalálozott. Hült porai december 1-én délelőtt 10 órakor budapesti lakásán (VI. ker. Felső-erdősor 4. sz.) tartandó gyász istentisztelet után a pestmegyei Ikladra szállítatnak s dec. 2-dikán d. e. 10 órakor az ev. ref. egyház szertartása szerint az itteni családi sírboltba helyeztetnek el. H.-m.-vásárhelyen, 1901. nov. 29-én. „Az igaznak emlékezete áldott.“

— **Unio a reformátusok és evangélikusok között.** Arra a — szívesen elismerjük — ideális felbuzdulásra, melynek a reformátusok és evangélikusok uniója érdekeiben a miskolci gyűlésen **Br. Prónai Dezső** adott leglelkesebb kifejezést, mi a magunk részéről mindjárt a gyűlés lefolyásáról írott referadánkban elmondottuk nézetünket. Most megérkezett a válasz lutheránus testvéreink részéről is. Az „Evangélikus egyházi szemle“ nov. 30-án megjelent számában ugyanis erről a kérdéstről „Alföldi“ vezércikket ír s kimutatja, hogy ez az unio valami áldásos eredményre sehoh sem vezetett. Nem még Németországon sem; pedig azt már elmondtuk mi is, hogy ott az unióból határozottan a lutheránusok huztak hasznot. De legérdekesebb és legtanulmányosabb „Alföldi“ cikke ott hol a hazai ilyen uniók kísérletek eredményére mutat rá. A múlt században keletkeztek uniót egyházak nálunk Temesváron, Nagy-Kiskindán, Nagy-Becskeken Pancsován. És ma mindezen helyeken kettéváltak ismét a testvérek; a reformátusok missiói pontokat szerveztek. S hozzá teszi cikkirő: „jó is hogy még idejekorán kivonultak; mert jobb külön lakásban élni békében, mint egy hajlékban meghasonlás mellett.“ Hiszen „nemcsak a szentségek lényeges kérdésében van közöttünk eltérés, hanem az egyházzól szóló

intézet katolikus nevelő intézet s jól teszik, ha a vezetők a katolikus szellemet az egész vonalon érvényre juttatták. Ezeket az idézeteket is csak azért közöljük, hogy kiki legyen tisztában közöttünk az intézet felől s tanuljunk a katolikusoktól...! Az intézet internátusába „más vallású keresztyén növendékeket is befogadnak; ezeknek hitoktatásáról saját lelkészök által gondoskodnak; azonban kijelentik, hogy minden növendék *kivétel nélkül* köteles magát a házi rendnek *minden tekintetben* alávetni és az igen tisztelt szülők teljes beleegyezésével az intézetben fennálló házi és napi-rendhez magát mindenben és mindenkor alkalmazni.” (59. lap.) Ime, a mint mondani szokták: az arany alma ezüst tálcán!

Szerkesztői üzenet.

F. Gy. Nagy-kikinda. Bejött legközelebb közlöm. — F. V. L. Nagyrábé. Érdekes kérdés: rövid időn egész leveledet kiadom s felelek is rá. Kedvem szerint való téma. — V. M. Gégény. A nyugtatásra díjtalanul szívesen helyt adok. Az a másik ügy valahogy: magunk se tudjuk miként most napirendre se hozatott. G. P. esperes ur talán bővebb felvilágosítást adhat. Egyébiránt immár országszerte foglalkoznak e kérdéssel, ennek már rövid idő alatt el kell dölnie. Hogy a kollégium vagyongazdálkodásának a bírálatát lapomban hajlandó vagyok-e közölni...? Hát ugyan miért ne közölném? Nagyon szívesen; közügy az is, még pedig igen fontos közügy s az ilyen dolgok megvitására lapom mindig nyitva is áll. Az egyedüli feltétel: a tárgyilagosság.

Tartalomjegyzék: A kalvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban. Nagy István. — A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye javaslata az egyházi törvények módosítására nézve. Szűk Károly. — Reflexio egy szerkesztői üzenetre. Szűk Károly. — T a n ü g y: Reform. hitűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — K ö z l e t ü n k: Egyházkerületi közgyűlés. — Nyilatkozat. Csák Aladár. — I r o d a l o m. — K ü l f ö l d: Küzdelem a protestánsok és katolikusok között Németországon. Veress István. — N e k r o l o g: Rácz Miklós. Csánki Benjámin. — K ü l ö n f é l é k.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

➡ Üzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal. ➡

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e célra épített házamban készítek a mai kor legképeztebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s ígérem ezuttal is, hogy továbbra is ugy az árakban, mint a kivitelben egyháзам érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

➡ Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák. ➡

Műteremben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Erdelődőket szívesen látok, terveket készítek szolgálók.

Hazánkban

a szolid cég mintaképeül jelölik meg Neumann M. Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiú és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hírnévre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — ugy mindenkor a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen ugy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghűlésből eredő betegségek gyakran utját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiaktól pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert Neumann M. cégnek nagy raktára van Debreczenben, Piac-utca 49. szám alatt. A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel Neumann M. ruhatelepét.

Főüzlet: Budapest, Múzeum-körút.

Raktárak:

Arad,
Kolozsvár,

Kassa,
Nagyvárad,

Pozsony,
Pécs

Temesvár,
stb.